

ΑΠΩΛΕΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΛΙΑ

Από το Σάββατο 12 Μαΐου 2012 που – ποιο να είναι το ρήμα που ταιριάζει καλύτερα σε τούτη την περίπτωση– έφυγε, αναχώρησε από την ζωή, απεβίωσε, πέθανε, η Αικατερίνη Κουμαριανού, έχει περάσει λίγος καιρός. Είχε συμπληρώσει 96 χρόνια ζωής. Υπάρχουν και άλλες πολλές εκφράσεις που περιγράφουν την ειδική στιγμή του άφευκτου περάσματος από το είναι στο τελικό μη είναι.

Οι θρησκευτικής προέλευσης διατυπώσεις «κοιμήθηκε» και «εγκατέλειψε τον μάταιο τούτο κόσμο» δεν είναι κατάλληλες για εκείνην που επέλεξε και όρισε η τελική πράξη αποχωρισμού στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών να έχει, εκτός από κλειστό, και μη θρησκευτικό, πολιτικό χαρακτήρα.

Ούτε και «αναπαύθηκε» δεν της ταιριάζει, γιατί εν ζωή ησυχία και αναπαμό δεν είχε. Ανατρέχοντας στην εργογραφία της που προτάσσεται στον αφιερωματικό συλλογικό τόμο *Δρόμοι κοινοί* του 2009, βλέπει κανείς το πλούσιο έργο της από τις 25 σελίδες που καλύπτει. Πρώτη καταγράφεται μια συμβολή για την ελληνική φιλολογική εφημερίδα της Βιέννης *Ερμής ο Λόγιος* στο περιοδικό *Ελεύθερα Γράμματα* το 1947. Από τότε η φροντίδα και η αγάπη της για τον ελληνικό Τύπο και την δημοσιογραφία παρέμεινε ανάμεσα στα καίρια ενδιαφέροντά της. Υπήρξε πρωτοπόρος στην ανάδειξη και μελέτη του και ήταν ένα αντικείμενο που δίδαξε συστηματικά. Ο κύκλος των ερευνητικών της ενδιαφερόντων ήταν ευρύς, είχε όμως στο επίκεντρό του την ανάδυση της νεοελληνικής νεωτερικότητας. Ο ελληνικός Διαφωτισμός και οι εκφραστές του, η κίνηση των ιδεών, η ιστορία του βιβλίου και του Τύπου, η εποπτεία του χώρου μέσω της γεωγραφίας και του περιηγητισμού, οι εταιρείες φιλολογικές και λόγιες, οι πολιτικοί και πνευματικοί φορείς αλλά και τα πρόσωπα με τα κείμενα και την αλληλογραφία τους εντάσσονταν στην προσηλωμένη προσέγγιση της Αικατερίνης

Κουμαριανού στο αίτημα της μελέτης της νεωτερικότητας.

Ούτε και «ησύχασε», «ξεκουράστηκε», ή «έσβησε» είναι ρήματα που αποδίδουν την πραγματικότητα, γιατί μόνο τον τελευταίο καιρό, τις τελευταίες μέρες καταπονήθηκε σωματικά. Παρέμεινε δραστήρια έως το τέλος. Έγραφε, δίδασκε, έδινε διαλέξεις, έπαιρνε μέρος σε συνέδρια, μιλούσε στην τηλεόραση, ήταν μέλος σε επιστημονικές εταιρείες και συλλόγους, συμμετείχε. Δεν περιοριζόταν στην γνώση προσώπων και πραγμάτων του παρελθόντος, μαχητικά ενδιαφερόταν και εξέφραζε απόψεις για το παρόν και το μέλλον.

Η Αικατερίνη Κουμαριανού έζησε σε καιρούς δύσκολους και ταραγμένους με πολέμους και κατοχές. Αναγνώριζε ότι στην διαδρομή της είχε την τύχη να διδαχθεί στο γυμνάσιο από την Ρόζα Ιμβριώτη και την Μαρία Πολυμενάκου, να συναντήσει τον Κωνσταντίνο Θ. Δημαρά, δάσκαλο που δίδαξε εκτός αίθουσας και καθέδρας, να γνωρίσει τον Ρομπέρ Μαντρού και να πορευτεί με την ύστερη τάση της σχολής των Annales. Οι εργασιακοί της δρόμοι την πλούτισαν και της προσέφεραν ποικίλες και πολύπλευρες παραστάσεις.

Ως δασκάλα η ίδια στάθηκε συνειδητά κοντά στα ενδιαφέροντα και την προσωπικότητα των μαθητών και μαθητριών της. Μοιράστηκε ώρες, μέσα και έξω από τις αίθουσες διδασκαλίας, και την ύλη. Υπηρετώντας τις αξίες του ελεύθερου πνεύματος, της ανεξαρτησίας και του ανθρωπισμού, τις μετέδωσε στους μαθητές και τις μαθήτριάς της που στην συνέχεια, έγιναν και φίλοι και συνοδοιπόροι στην ζωή και το έργο. Στο πρόσωπό της είχαν βρει μια σεβαστική συνομιλήτρια, με αίσθημα ευθύνης και γνήσιου ενδιαφέροντος απέναντί τους. Οι προαναφερόμενοι *Δρόμοι κοινοί: μελέτες για την κοινωνία και τον πολιτισμό* (ΕΜΝΕ, Αθήνα 2009, 432 σ.) περιέχει κείμενα γραμμένα από μαθητές της στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης. Κείμενα που δείχνουν ακριβώς πόσο ελεύθεροι ήταν να διαλέξουν τους δρό-

μους που τους ταίριαζαν και τους εξέφραζαν, υπό το βλέμμα της και τις συμβουλές της, και πόσο στο βάθος ήταν κοινοί, τους έδενε και θα τους δένει το νήμα της, μια εσώτερη πολύτιμη σχέση. Τον τόμο αυτό επέμενε να δει τυπωμένο όσο ζούσε. Δεν ήθελε να είναι επιμνημόσυнос, εν τη απουσία της. Επιθυμούσε να ξαναθυμίσει το περιβάλλον, το κλίμα εκείνων των ετών, να ξαναδέσει τα πρόσωπα, να είναι μέρος του.

Νόμιζα ότι η χρονική απόσταση αυτών των μηνών θα έδινε έναν χώρο, ώστε να γίνει πιο εύκολο να γραφούν δυο λόγια, δυο σκέψεις για την Αικατερίνη Κουμαριανού. Λένε ότι ο χρόνος απαλύνει τα αισθήματα απώλειας. Γιατρεύει, λένε. Δεν ίσχυσε. Κάθε φορά που προσπαθούσα να συγκεντρωθώ και να συγκροτήσω ένα κείμενο στην μνήμη της με καταλάμβανε αυτό ακριβώς το αίσθημα της απώλειας και άρνησης. Έπρεπε να είναι και αντάξιο της. Η μακροζωία της λειτούργησε αντίστροφα. Παρουσία ενεργητική, γεμάτη ιδέες, σχέδια για το αύριο, σχόλια και γραψίματα, ήταν δεδομένη σαν να κέρδιζε συνέχεια το στοίχημα της εδώ παραμονής της. Και όταν έφυγε, το δεδομένο και το προδικασμένο στοίχημα χάθηκαν. Χάθηκε η φυσική υπόσταση, αλλά τα γραπτά, τα λόγια, η διδασκαλία, η χάρη της παραμένουν, για εμάς και για την οικογένειά της...

Η Έλλη Δρούλια είναι ιστορικός και εργάζεται στη Βιβλιοθήκη της Βούλης.

